

Dünyada Ölümsüzlük? İslami Gözle Trans Hümanizme Bakış

Tamim Mobayed, September 10, 2017

1965 yılında, Gordon Moore adlı Amerikalı bir bilim adamı, teknolojik değişimin bir bütün olarak doğru bir izdüşümü haline gelecek bir yoğunluk entegre devresi içindeki iletken sayısı hakkında nispeten özgün bir tahmin yaptı. Moore, söz konusu devrelerdeki iletkenlerin sayısının, her yıl yaklaşık iki katına çıkacağını tahmin etti. ¹ Bu üstel büyüme tahmini, devreler içinde salt iletken kitlenin çok daha fazla tanımlayıcı olacağı sonucunu doğurdu. Bilimsel keşif ve bunu izleyen teknolojiadaki gelişmeler, artık katlanarak büyüyerek ve ivme göstererek büyük ölçüde kabul görmektedir.

Bu büyüme, daha önce eşi benzeri görülmemiş bir hızla sınırların zorlanmasını beraberinde getirmişti. Yazar ve gelecekçi Arthur C. Clarke (ö. 2008) herkesçe bilinen, “Yeterince gelişmiş bir teknoloji, sihirden ayırt edilemez.” yorumunda bulundu. ² Gerçekten de onlarca yıl önce bilim kurgularının esası olan nanoteknolojik müdahalelere tanık olmanın eşiğinde bulunmaktayız. Trans hümanizm, ünlü roman yazarı ve filozof Aldous Huxley’nin kardeşi (ö. 1963) İngiliz biyolog Julian Huxley (Ö. 1975) ³ tarafından icat edilen ve bugün nanoteknoloji, güdü bilim, farmakoloji ve gen terapileri ile sınırlı olmaksızın biyoteknolojik müdahaleler yoluyla, insanoğlunun yaşam kalitesini ve süresini iyileştirme sürecine atıfta bulunan bir terimdir. Trans hümanistler bunu, insanlık tarihindeki belki de en büyük bölümün başlangıcı olarak müjdelerken, trans hümanizme karşı olanlar, tüm o herkesçe bilinen pırıltıların mutlaka altın olmadığına dair uyarıyorlar.

İslam ve İslam dışı bazı âlimler, trans hümanizmin yayılmasının insanlık için modernliğin meydana getirdiği en büyük zorluklardan biri olduğunu ileri sürmüşlerdi. İnsanlığı trans hümanizmin önerdiği kadar temel bir seviyede değiştirmek için insanoğlunun keşiflerini kullanmak, teoloji, felsefe, biyoloji, psikoloji ve tabii ki ahlakbilimi ile ilgili çok sayıda derin soruların sorulmasına neden olmaktadır. İlginç olan nedir ve bu tartışmanın gidişatını belirleyecek konu olarak ne görülebilir soruları, Kur’an-ı Kerim’de Hz. Âdem’in hikâyesinden çıkartılan önemli noktalardan biridir. Hz. Âdem, yasak ağacın meyvesinden kısmen yemenin ona ölümsüzlük kazandıracağı vaadiyle Şeytan tarafından yanlış yönlendirilmiştir (Kur’an-ı Kerim 7:20); ölümsüzlük, yerden göğe kadar trans hümanist gündemin bir parçasıdır. Bu makale, Müslümanlarca irdelenmesi gereken trans hümanizm tarafından gündeme getirilen en önemli konulardan bazılarıyla mücadele etmeye çalışmaktadır. Asıl soru; İslam’ı trans hümanizmle bağdaştırmaya çalışan özünde var olan zorlukların neler olduğuydu.

Trans Hümanizme Giriş

Trans hümanizmin Kısa Bir Tarihçesi

İsveçli Filozof Nick Bostrom, “Trans hümanist Düşünce Tarihi” adlı makalesinde trans hümanist düşüncenin kapsamlı bir tarihini sunmaktadır.⁴ Aşağıdaki bölüm, kendisi ve diğer akademisyenlerin, trans hümanist düşüncenin kökenlerine ve gelişimine atıfta buldukları önemli tarihsel şahsiyetlerin bazılarını özetlemekte ve müzakere etmektedir. Çoğu zaman edebiyatın hayatta kalan ilk eseri olarak anılan Akad destanı Gılgamış, içinde bir trans hümanist müdahaleyi arayan bir kişinin ilk yazılı hesaplaşması olarak adlandırılabilir. şeyleri içermektedir; destanın başkahrmanı Uruk’un kralı lmszlğu aramak için yola çıkar.⁵ ölümsüzlük arayışı, genellikle trans hümanizmin son hedeflerinden biri olarak gösterilmektedir.⁶ Elbette bu kral, birincisi, kaynağını bilim ve akıldan almaktan ziyade sonradan gelen, trans hümanist hareketin anahtarı olan büyülü bir müdahaleyi aramaktaydı. Ancak, aşağıda detaylı olarak işleneceği gibi, bazıları, trans hümanistler tarafından kullanılmasına karşın araçsal akıl yürütmenin, her şeyi kapsayan bir akıl biçimi olmadıđını⁷ ileri sürecekti. Yunan mitolojisi içinde de trans hümanizmin olası öncülerine rastlamaktayız. Onlardan ateşi alarak insanlara götüren ve bu suretle insanoğlunun durumunu iyileştirerek Tanrıları fkelen diren Prometheus’un yanı sıra, Daedalus karakterine de rastlamaktayız.⁸ Icarus’un babası Daedalus kendini, insan yeteneklerini mühendisliğe dayalı çözümleri yeğlemek yerine sihir olmadan geliştirmenin yolları bulmakla görevlendirdi. Icarus’un meşhur ölümü, insanların bu konuda aşırı iddialı olma eğilimi ile ilgili bir uyarı olarak bin yıl boyunca hizmet etmiştir.

Trans hümanist düşüncenin kökleri insanlığın erken metinlerinde bulunabilirken, trans hümanist felsefenin başlangıcında müjdeciler olarak itibar edilen Avrupa’nın Aydınlanma ağı’dır.⁹ Avrupa’nın Aydınlanma ağı, insanlık tarihinin akışını değiştiren bir dizi düşünsel karışıklığı beraberinde getirdi. Aydınlanma ağı’nın özellikle üç bilgi dalı üzerindeki etkisi – bilim, politika ve felsefe – bilgiye ulaşma ve faydalanma şeklinde bir devrime yol açtı.¹⁰ Avrupa Kilisesinin gücü pahasına laikliğin yükselişi, ahlakın nasıl belirlendiği ve uygulandığı konusunda temel bir farklılığa yol açtı. Güneş sistemimizin dünyanın merkezine ait teorisinin güneş merkezine bağlı teori ile yer değiştirilmesi, bu süre zarfında Avrupa’da meydana gelen düşünsel değişimlerin ne kadar devasa olduğunu, mutlak evrenin ve algılanan biçimin kitlesel olarak nasıl değiştiğini simgelemektedir.¹¹

O dönemin bilimsel devrimi, kesinlikle bilim ve aklın arkasında daha iyi bir dünya inşa edebilen toplumun seçkin sınıflarının çoğunun arasında, beraberinde bir umut getirdi. ağın

nüfuzlu kişilerinden biri olan filozof Sör Francis Bacon (ö. 1626), Yeni Atlantis adlı romanında, “insanlığın ıstırabını, bilimsel bilginin ve onun teknik uygulamasının geliştirilmesi ve gerçekte kusursuzluğu vasıtasıyla ortadan kaldırılan” ütöpik bir adayı tasvir etti.¹² Bu, o dönemlerde bilim ve potansiyelinin, insanoğlunun koşullarını yükseltmesi ile ilgili olarak birçok kişi tarafından hissedilen iyimserliği yansıtıyordu.

Bu durumun saf iyimserlik, nükleer bomba ve virüs savaşları ve daha az çarpıcı olsa da sadece zehirli gazlar, kanserojen maddelerin keşfedilmesi gibi diğer yıkıcı icatlara gibi canavarlıkların gelişinden önce olduğu biri tarafından hatırlatıldığında belki daha iyi anlaşılacaktır. Bilimin ve uygulamalarının yıkıcı olacağının kanıtlanabilir gerçeği, potansiyelleri ile ilgili insanın aklını başına getiren bir iyimserlik zemini olarak hizmet etmektedir. Bu potansiyel çelişki, trans hümanizm ve diğer en ileri teknoloji uygulamaları ile ilgili bilim adamları ve filozoflar arasındaki bölünmede yansıtılmaktadır.

İyimserliği savunurken, entelektüelleri harekete geçiren şeyin tam olarak teknoloji ve bilim olmadığını daha ziyade insanın bilgiyle yönetilmesi fikri olduğu, rasyonalistlerin “saf aklı” ya da deneyicilerin bilimi olduğuna dikkat etmek önemlidir.¹³ Avrupa’yı savaşta, politik baskıda ve fen bilimlerinin ihmalinde açmaza sürükleyen dini dogmatizmden kurtulmasında Aydınlanma Çağı, düşünsel bir umut zamanıydı. Benjamin Franklin (ö. 1790) ve William Godwin (ö. 1836) gibi bu dönemin politik filozofları, hastalığın (ve belki de bir gün, ölümün) yanı sıra eşitsizliğin ve adaletsizliğin bilimsel ilerlemeler yoluyla kökünden sökülüp atılabileceğine inanıyordu.¹⁴ Bilim, bu nedenle, en öne çıkan düşünce ve uygulama ekollerinden biri olan aklın bir uzantısı olarak görüldü.

1859 yılında Charles Darwin’in (d. 1882) Türlerin Kökeni adlı eserinin sarsıntısız bir şekilde yayınlamasıyla trans hümanizm, her zamankinden daha çok ulaşılabilir bir hedef gibi görünüyordu. Teoriye göre, şimdiki insanoğlu evrimsel bir süreçte sadece bir aşamayı temsil etmektedir. Bu nedenle, bu sürecin sonuna ulaştığımızı kim söyleyebilir? Darwin’in teorisini kabul edenler göre artık evrim geçirmeyeceğimiz fikri, evrim geçirmeye devam edeceğimiz fikrinden daha az inandırıcı ya da muhtemel görünmektedir. 1923 yılında İngiliz bilim adamı J. B. S. Haldane (d. 1964) Daedalus ya da genel olarak bilim ve özellikle de genetik ustalığı ile beraber gelecek faydaların iyimser bir görüşünü sunan Bilim ve Gelecek makalesini yayınladı.¹⁵ Haldane önemli ölçüde, pek çok yeni bilimsel gelişmenin, insanların önerdiği doğal sayılmayan şeffaf farklılıklardan dolayı başlangıçta dine küfreden ve hatta menfur bir şey olarak görüldüğünü, başlangıçta insanların hâkim eğilimleri tarafından reddedildiğini öne sürdü. Haldane, bu

tartışmada ortaya çıkacak bazı önemli sorunları öngörmüş görünmektedir ve tartışma kesinlikle makalesi en çok satan olduğunda ortaya çıkmıştır.¹⁶

Diğer yazarlar da Bertrand Russel'in (ö. 1970) İkarus: Geleceğin Bilimi¹⁷ ve Aldous Huxley'in Yeni Cesur Dünya¹⁸ adlı eserlerinde daha az iyimser tahminler sunarak tartışmaya katıldılar. İkincisi, cinsel ve uyuşturucu tutkuların yanı sıra özgür iradenin, insan dürtüsünün ve özgürlüğünün biyoteknoloji, baskıcı psikolojik uygulamalar tarafından ciddi biçimde gelişmesinin engellendiği distopik bir geleceğin karanlık bir bakışını ortaya serdi. George Orwel'un (ö. 1950) 1984¹⁹ adlı eseri, biyoteknolojiyi bir baskı aracı olarak açık bir şekilde tanımlamazken, bilim ve teknolojinin "kitleleri" köleleştirmek için kötüye kullanılacağı imkânlar üzerine korkunç bir durum ortaya koydu.

1927 yılında trans hümanizm terimini, Vahiy Olmaksızın Din adlı metni yazarak dile kazandıracak olan kişi Huxley'in biyolog kardeşi Julian Huxley'di.

İnsan türü eğer isterse, kendisinin ötesine geçebilir – sadece belirli aralıklarla değil, birey bir ya da öteki bir şekilde – kendi bütünlüğü içinde birey olarak kendini aşabilir. Bu yeni inancı isimlendirmek lazım. Belki 'Trans hümanizm' bu inancı tanımlamak için kullanılabilir; insan olarak kalan, fakat kendisini aşarak insan doğasının yeni imkânlarını, yine kendi doğası için keşfederek.²⁰

Geçen yüzyıl, Moore yasası doğrultusunda bilim ve teknolojinin üssel gelişmesine tanık olmuştuk. Uygulamalı bir bilim olarak trans hümanizm, yasama gerekçelerinden dolayı varlığımızdaki daha köklü değişiklikler beklemede kalırken farmakoloji benzerleri içinde küçük bir ölçekte başlamıştır. Uygulama, farmakoloji dünyasında "muaddel ilaç" yoluyla zaten mevcutken, trans hümanizm akademik çevreler içinde tartışılan teorisi ile çoktan bizim aramızda bulunmaktadır. Bu, hepimizin o ya da bu şekilde bundan etkileneceği yeni bir trans hümanist uygulama dalgasının sadece başlangıcı olabilir gibi görünmektedir.

Trans hümanist Teoriye Giriş

Bostrom, filozoflar arasında trans hümanizmin en lafını sakınmayan savunucularından biri olmaya devam etmektedir. Trans hümanizmin, türlerimizde bir iyileşmeye yol açabileceği, insanüstü ve en nihayetinde insan ötesine doğru evrimleşmemize olanak tanıyan bir durum olduğunu savunmaktadır. Trans hümanizmin faydaları arasında "insanoğlunun sağlık zincirinin kökten yayılması, hastalığın yok edilmesi, gereksiz acıların bertaraf edilmesi ve insanoğlunun düşünsel, fiziksel ve duygusal yeterliliklerinin artırılması" yer almaktadır.²¹ Bostrom'a göre,

trans hümanistler “tıp... ekonomik, sosyal, kurumsal tasarımlar, kültürel gelişim ve psikolojik beceri ve teknikleri” kullanarak fayda sağlayacaklar.²² Doğayı, insanlık tarafından geliştirilmesi gereken “yapılmakta olan, iyi hazırlanmamış bir başlangıç”²³ olarak görmek, sadece trans hümanistlerin dünya görüşünün, Allahü Teâlâ’nın “Biz insanı en güzel biçimde yaratmışızdır.” [Kur’an-ı Kerim 95:4] ayetinde buyurduğu gibi İslami görüşten temelde ne kadar farklı olduğunu vurgulamaktadır. Bu ayeti, insan ırkının ilerlemesi ile İslam’ı birbiriyle yarıştırmak olarak yorumlamak doğru olmazken, iki dünya görüşünün, yaratılış ve insanın durumunu nasıl gördükleri açısından ne kadar farklı olduğunun bir göstergesidir. Kur’an-ı Kerim’de, Allahü Teâlâ’nın doğayı geliştirmemize imkân tanıyarak hayatımızın belirli yönlerini kolaylaştırdığını vurgulayan ayetler vardır: “Eti yenen büyük ve küçükbaş hayvanları da O yarattı. Onlarda sizin için soğuktan koruyucu şeyler ve başka yararlar vardır, ayrıca onlardan beslenirsiniz. Bu hayvanlar ancak kendinizi fazlasıyla yorarak ulaşabileceğiniz bir beldeye yüklerinizi taşır. Kuşkusuz Rabbiniz çok Şefkatli, çok Merhametlidir.” (Kur’an-ı Kerim 16:5;7) Doğayı geliştirerek ve sınırlı bir üstünlükle dostluğunu kazanarak yaşamları iyileştirmek, İslam’ın dünya görüşüyle temelde çelişmemektedir. Ancak, besi hayvanlarının kontrol edilmesi ile insanların temel yapı taşlarının değiştirilmesi arasında oldukça fazla mesafe bulunmaktadır.

İnsanoğlunun Sınırları

Trans hümanistler, insan bedenini ve zihnini tüm yeteneklerimizi sınırlandıran bir şekilde görmektedirler. Bu nedenle, insanlar için mümkün olanın yayılması açısından trans hümanist uygulamadan yararlanabilecek bir dizi alan önermektedirler. Bostrom, olası varoluş şekillerinin insani bakış açımızla algılamanın sınırlı olduğunu öne sürmektedir: “Biz insanlar, kökten gelişmiş bir insan olmanın nasıl bir şey olduğuna dair gerçekçi bir sezgisel anlayış oluşturmak için kapasiteden yoksun olabiliriz.”²⁴ O, gereksinimlerini sorgulamaksızın kısıtlamaları bir açıdan kabul etmiş görüldüğümüzü ileri sürüyor. Dahası, Bostrom gibi trans hümanistler, trans hümanizmin nasıl görüneceğine dair biraz fikrimiz olsa da postmodernizmin nasıl görünebileceğini, trans hümanizminin sınırlarının ötesindeki postmodernizm ile değerlendirmeye çalışırken inanılmaz derecede naif olduğumuzu ileri sürmektedirler.

Trans hümanizm, çoğunlukla kabaca sonsuza dek yaşama fikrine indirgenmektedir. Yaşam süresinin artmasıyla ilgili endişe, birçok trans hümanist için merkezi bir odak noktası iken, Bostrom bu hedefi, salt uzun yaşama arzusundan daha fazlası olduğundan dolayı ayrıntılı olarak incelemektedir. Daha uzun yaşamların, daha zenginleşmiş bir topluma yol gösteren yüksek

düzeyleli olgunlaşma ve büyüme içereceğini ileri sürmektedir. Bunu yaygınlaştırmak için kullandığı örnekler, kültürel açıdan Batı Avrupa'nın dünyaya sunduğu en iyi armağanlar olarak sayılan iki şahsiyet, Beethoven ve Goethe'dir; bugün aramızda olsalardı ve yüzlerce yıldır yaşıyor olsalardı, onların sezgileri ne olabilirdi ve çalışmaları nasıl görünürdü?

Yaşam süresi endişelerinin ötesinde, trans hümanistler, insanın düşünsel güçlerini iyileştirmesi üzerinde önemle durmaktadırlar. Bolstrom, etkin trans hümanizmin, hafıza, dikkat ve problem çözme becerileri dâhil olmak üzere tüm bilişsel yeteneklerimizde iyileştirmeye yol açabildiğine inanmaktadır. İlginç bir şekilde, aynı zamanda hem felsefi hem de bilimsel açıdan daha etkin bir şekilde düşünebileceğimiz görüşündedir. O, "Felsefi araştırmanın sağlamlığa ulaşamaması ve geleneksel büyük felsefi sorulara verilen genel kabul görmüş cevapların, bu tür bir sorguda başarılı olmak için yeterince akıllı olmadığımız gerçeğinden kaynaklanabileceği mümkündür." diye yazmaktadır.²⁵ Aynı zamanda Platon'un mağara alegorisinden²⁶ ve mevcut bilişsel gücümüz tarafından sınırlandırılmış olabildiğimiz fikrini nasıl verdiğinden bahsetmektedir.

Çizgi roman süper kahramanlarının görüntülerini çağrıştıran Bostrom, aynı zamanda, algısal yeteneklerin artmasına yol açan trans hümanizmin potansiyeline inanmaktadır. Belki hayvanların manyetik yönelim, keskin görüş, daha etkili bir koku alma duyusu ya da elektrik ve titreşim algılayıcıları gibi bazı algısal yeteneklerini benimseyebiliriz; ayrıca Bostrom, cinsel hassasiyet ve duyarlılık düzeylerini artırma olasılığından bahsetmektedir. Bostrom ayrıca, "daimî zevki" çağrıştıran ve artan refah açısından konuşan trans hümanizmin psikolojik potansiyellerini ileri sürmektedir ve bu mevzuya gelince genetik eğilimimizin insafına kaldığımızı yazar. Ayrıca, Bostrom, trans hümanizmin, kendi irade gücümüzü ve karakterimizi belirlemede bize imkân tanıyabileceğine inanmaktadır; böylece sigarayı bırakmak gibi görevler daha kolay olacaktır ve karakterimizi zorlanmadan şekillendirebiliriz öyle ki, bu "ideallerimiz doğrultusunda" olur.²⁷

Uygulamalı Trans hümanizm

Trans hümanist uygulamaya yönelik uygulanabilecek nanoteknoloji, güdü bilim, farmakoloji ve gen terapisi gibi bilimsel süreçler, her ne kadar, her zaman trans hümanist hedeflerin hizmetinde olmasa da zaten geliştirilmekte ve uygulanmaktadır.

Atomik, moleküler ya da makro moleküler seviyede (1 ila 100 nm aralığında) geliştirilen teknolojileri tanımlamak için kullanılan bir terim olan nanoteknoloji, biyomühendislik, biyofizik ve biyokimya gibi alanlar içinde zaten kullanılmaktadır.²⁸ Trans hümanizmin hizmetinde kullanılarak fayda sağlanırken nanoteknoloji, bedensel işlevlerimizi izleyen mikroskobik

implantlardan, vücuda giren ve daha etkin bir hastalık teşhisi için kullanılan küçük tanı araçlarına kadar tüm alanlarda çok şey sunmaktadır.

İnsanın kontrol fonksiyonlarının çalışmasını tanımlamak için kullanılan bir terim olan güdü bilim, yapay sistemlerin, bunları iyileştirmek hatta başkasıyla değiştirmek için kullanılabilceği yollara özellikle dikkat etmektedir. Buna uygun olarak güdü bilim, insanın biyolojik süreçleri arasındaki boşlukları teknolojik araçlarla birleştirmeye odaklanmıştır. İngiliz mühendis Kevin Warwick, elektrikli cihazları uzaktan kontrol etmesini sağlamak amacıyla bilgisayar ara yüzlerini cildinin altına yerleştirerek çeşitli siberetik araçları kendi üzerinde test etmiştir.

Trans hümanizme yönelik farmakolojik yaklaşımlar, belki de psikolojik hastalığı tedavi etmek için uzun süredir kullanılmış olan psikoaktif ilaçlara yönelik tutumların yumuşamasından dolayı zaten yaygındır. Farmakolojik trans hümanizm, farmakolojik bir madde kullanarak bilişsel işlevimizin bir yönünü geliştirmeyi kapsamaktadır. Çok önemli bir şekilde bu, hastalığı teşhis yolu ile belirlenemeyen bir şeyin geliştirilmesini içermektedir. Kullanımı birçok ülkede artış gösteren “akıllı ilaç” olarak adlandırılan Modafinil kullanımı bunun en güzel örneğidir.²⁹ Uyanıklığı, hafızayı ve düşünce berraklığını desteklediği için çoklu sınav ve ödevlerle karşı karşıya kalan öğrenciler arasında özellikle popüler hale geldiği söylenmektedir.

Gen terapisi, kusurlu ya da zayıf genleri daha sağlıklı olanlarla değiştirme sürecini içermektedir. Trans hümanizm bu süreçlerin, kusurlu genleri tedavi etmenin ötesine geçtiğini görecekti fakat aynı zamanda arzulanan karakter özelliklerinin seçimine olanak tanıyan sağlıklı bir gen grubunu “iyileştirmek” için kullanılmaktaydı. “Tasarım bebekler” terimi, artık bu uzak bir fikrin bir defaya mahsus yayılmasını düşünen halkın bilincinin içine girmişti. Yönetmelikler insan olmayanlara gen terapileri uygulanmasını hala kısıtlıyor olsa da son yirmi yıl, belirli bitki türlerini “iyileştirmek” için kullanıldıklarını görmüştü. İnsanlara uygulandığında, daha yükseğe zıplayabilen, daha iyi hatırlayabilen, boyu daha fazla uzayabilen ve benzerleri gibi çocukların gelişimine varsayımsal olarak yol açabilmektedir.

Bu gelişmeler farklı aşamalarda bulunmaktadır fakat tüm bunlar, yaşam döngülerinde nispeten zamanından erkendir. Teknolojinin ileriye doğru attığı adım, yakın gelecekte daha yaygın kullanımı öngörmektedir. Diğer bilimsel ilerlemelerle de gördüğümüz gibi, sırf yaygın hale gelmeyip aynı zamanda olağan sayılmaya başlanan bu uygulamalardan, sadece bir yıldan daha az bir süre daha uzak kalabiliriz. Bu meselenin ele alınması, Müslüman dünya için çok büyük öneme sahiptir. Cevaplara yönelik talebi karşılayamamak ya da zamanında cevap sunamamak, araştırmacılar ve sıradan kişilerin arasının açılma riskini oluşturmaktadır.

Transhümanist Dini Düzen

Tüm trans hümanistler ateist olmasalar da (Hıristiyan Trans hümanist Derneği'nin varlığının kanıtladığı gibi), çoğunluğu böyle görünmektedir, yapılan bir ankette, trans hümanistlerin % 75'ten fazlasının böyle olduğunu bildirilmektedir.³⁰ Yine Aydınlanma Çağı'na başvurursak, içinde, ateizmin tartışılır bir biçimde yayılmasıyla beraber hem çağdaş trans hümanist hareketlerin köklerini hem de ve kesinlikle laikliğin yaygınlaşmasını görebiliriz. Ancak, bu bilim dalında kullanılmış dilin yanı sıra yer alan temaların daha yakın bir incelemesi, trans hümanizmin aslında bir dini harekete benzeyen bir hareket olabildiğini ileri sürmektedir.

Akademisyen Steven Goldberg (ö. 2010), trans hümanist hareketin dini olarak uygun görülebileceğini savunmuş birkaç akademisyenden biridir. Konuyu, Birleşik Devletlerin bir devlet okullarındaki öğrencilerin belirli bir dine dair almaları gereken ders yasağını anayasal bakış açısından incelersek, Goldberg, “Trans hümanizm, temel ve nihai soruları ele alıyor mu?” ve “Trans hümanizm geniş kapsamlı bir hareket mi?” diye sormakta ve her iki sorunun cevabının olumlu olduğunu ileri sürmektedir. Bunun biçimsel ritüeller ya da yapıyla bağlantılı olmadığını, trans hümanizmin bir dine benzeyen bir hareket olduğunu öne sürmek için kanıtların yeterli görüldüğünü söylemeye devam ederken, “trans hümanizmin öğretileri, sadece bir kimya dersinin müfredatı ya da Batı felsefesi üzerine bir araştırma dersi gibidir” iddiasında bulunmanın aldatıcı olacağı sonucuna varmaktadır.³¹ Bu nokta da Goldberg, bilim, bilginin tarafsız bir dalı olarak sayılabildiğinden, bir bilim dalından çok bir dine benzeyen trans hümanizmin içinde insanlığın nasıl olması gerektiğine dair bir görüş barındırdığı fikrini vurguladı.

Dini ve trans hümanist dünya görüşlerin arasındaki benzerlikler üzerine yazan, Faraday Bilim ve Din Enstitüsü'nden başka bir akademisyen, Beth Singler, bazı ortak noktaları, “Sonsuz bilginin tanrısal varoluşu... (zihnimizi doldurarak) Bedensel isteklerden ve bu kısıtlı dünyadan bir kaçış; bir başkalaşım anı ya da ‘kıyamet’... Peygamberler (Google için çalışsalar bile)” nezdinde kaydetmekte; “Bilinçli ya da bilinçsiz olarak, dini fikirlerin, yapay zeka tarafından şekillendirilmiş bir geleceği konuşan, planlayan ve umut edenlerin anlatılarında iş başındadır” sonucuna varmaktadır.³² Bahsedilebilecek bir başka benzerlik, birçok dinin ve şüphesiz semavi dinlerin yanı sıra trans hümanizmin onu dünyaya beraberinde getirmeye çalıştığı bir sonraki yaşamı amaçlayan ütopyaya ulaşma hedefidir.

Bu fikirlerin belirli bir geçerlilik kazandığı yer, trans hümanizmin – birçok destekçisinin ilan ettiği gibi – dini düşünceden uzak bir hareket olmadığı gerçeğini vurgulamaktadır. Onu, alternatif bir dini dünya görüşü olarak görmek, onu diğer dünya görüşleriyle karşılaştırmamıza imkân

tanılmaktadır. Bu makalenin geri kalanı trans hümanist ve İslami dünya görüşlerini karşılaştırmaktadır.

Trans hümanizmin İslami İncelemesi

Bazılarının, özellikle Yeni Ateistlerin tartışmasına rağmen, İslam hiçbir suretle bilime karşı bir din değildir. ³³ Müslüman bilim adamlarının çağdaş örneklerin yanı sıra bilimde çığır açan büyük öncülerin birçoğunu öven İslam'ın düşünsel tarihini bir kenara koyarsak, kişi bilgi arayışını doğrudan Kur'an-ı Kerim'in buyruklarında bulabilir; "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?! Doğrusu ancak akıl iz'an sahipleri bunu anlar." [Kur'an-ı Kerim 39:9] Ancak, Müslüman bilim adamlarının uzmanlığı, kendi inançlarının bir uzantısı olarak görülmektedirler ve hal böyle olunca da belirli ilkelere göre yönetileceklerdir. Onların ne yaptıkları, neyi başarmayı umut ettikleri, araştırmalarının etkilerinin neler olabileceği ve nihayetinde bunun insanoğlunun kendi hemcinslerinin yararına olup olmayacağı hakkında temel sorular sormalarını sağlayacak bir takva, Allah bilinci onları sarmalamalıdır.

Hem İslami hem de laik bilim insanları kendi etik değerlerine işaret ederken, bu değerler birbirinden uzaklaşabilir ve hatta birbiriyle çelişebilir; belki de Müslümanların vahiyden kendi etik değerlerini çıkarttıklarını farz edersek, bu şaşırtıcı değildir. Ancak, iki dünya görüşünün birbirinden farklı olması sadece etik konusunda değildir. Müslüman dünya görüşü, yaşamın amacını açıklayan ve aynı zamanda insanoğlunun sınırlarının ardındaki anlamı üzerine ayrıntılara inen bir anlatı içeren vahiyden ibret almaktadır. Trans hümanistler, Kur'an-ı Kerim'i bir başvuru noktası olarak kullanmadıklarından dünyayı oldukça farklı bir şekilde görmeleri doğaldır.

Bu yüzden trans hümanizm söz konusu olduğunda, Müslüman'ın, laik bilim adamından birçok kilit noktalarda farklılaştığını görmek şaşırtıcı değildir. Trans hümanizm, varlığımız için yeni bir gerçekliğini yaratmak üzere insanlığın en dikkatle hazırlanmış teşebbüsünü temsil etmektedir; bu tür devasa bir değişikliğin, ihtiyat sahibi Yaratan'a inananları belirli alanlarda birbirine düşürecek olması yerindedir.

Ruhsal Dengeyi Bozmayın

Bu tartışma ile ilgili en geçerli Kur'an-ı Kerim ayetlerinden biri, Rahmân Suresi'nde bulunmaktadır, "Göğü O yükseltti, denge ve ölçüyü O koydu ki dengeden sapmayasınız; Ölçüyü düzgün tutasınız ve eksik tartmayasınız." [Kur'an-ı Kerim 55:7-9] Bu ayetlerin, geleneksel olarak adalet dengesine işaret ettiği anlaşılmışken (Celâl ed-Dîn es-Suyûtî, İbn Kesir, Ebu'l A'lâ el-

Mevdudî), bazı çağdaş yazarlar, kendi teamüllerini doğadaki ve yasalarındaki bir dengeye yaymışlardır.³⁴⁻³⁵ Elbette, iki anlam birbirinden ayrıcalıklı değildir ve hatta birbirini tamamlayıcı olarak görülebilir. Genetik müdahaleler söz konusu olduğunda, doğada var olan hassas bir dengeyi bu tür müdahaleler yoluyla tamir edilemez bir biçimde geri alamayabileceğimiz gibi bu ayet, trans hümanizm ile özellikle alakalıdır. Biyo-muhafazakâr korku tellallığı gibi, insanlar tarafından yaratılan, küresel ısınmadan, hayvan türlerinin eşi benzeri görülmemiş bir oranda yok olmasına ve doğal kaynakların azalmasına kadar varan etrafımızdaki dengesizliğin etkileri gibi bu tartışma silsilesini öylece reddedemeyiz. Fosil yakıtlarına çok dikkat edilirken, su gibi ve temiz hava gibi daha da önemli kaynakların yaklaşan ve belki de artık bugünden çok da fazla uzak olmayan kıtlığı hakkında gittikçe daha çok şey duymaktayız. Bu gelişmekte olan krizlerin çoğu, bilim adamlarının tüm sonuçlarını yeterince düşünmediği bilimsel araştırmaları tarafından başlatılmış bazı aşamalarda bulunmaktaydı. Resmin tamamının anlaşılmasından çok daha önce bu araştırmalar, daha ileriye taşındı ve o zamana kadar tehlikeler çoktan keşfedilmiş, çok hasarlar verilmişti. Kur'an-ı Kerim, “ve onlara ‘Yeryüzünde düzeni bozmayın’ denildiğinde, ‘Hayır, biz yalnızca ıslah edenleriz’ derler. Biline ki, gerçekten bozanlar onların ta kendileridir, ama farkında olmuyorlar.” buyurmaktadır. [Kur'an-ı Kerim 2:12-13] İnsan genleri ile oynanması, tam olarak anlaşılamayacak bir şeye devasa bir adım atmaktır. Bu seviyede yapılan hatalar yıkıcı serpintiye yol açabilir. Belki de bu ayetlerde en ilginç olan, “düzeni bozmayın” emridir. Bu ayet, insanların dengeyi bozabilecekleri bir aşamaya ulaşacağını öne sürmektedir; biz, şüphesiz bu sahnenin ortasında görünmekteyiz.

Dengeyi bozma fikri üzerine daha fazla düşünüp taşınırsak, bu iki ana tema ilgili olarak tanımlanabilir. Bunlardan biri, dengeyi bozmanın kötü etkileri ile ilgilidir. Besin olarak kullanılan genetiği değiştirilmiş organizmalar (GDO), artık daha yaygın hale gelmektedir. GDO süreçleri, yaratılışı, genetik müdahale yoluyla iyileştirme ihtiyacı gibi aynı trans hümanist düşünce ilkelere dayanmaktadır. Bu konu bu makalenin sınırları dâhilinde olacak kadar geniş ve derin olsa da, yapılabilecek olan şey, GDO'lu gıdaların zararsız ya da zehirli olup olmadığı üzerinde henüz karar verilmemiş olmasıdır.³⁶ Çalışmalar, kan zehirlenmeleri³⁷, gluten bozuklukları³⁸, meme kanseri³⁹, ve çocuklarda Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB)⁴⁰ gibi bir dizi rahatsızlığı GDO'lu gıdalara bağlamıştır. Genetik olarak değiştirilmiş bitki ve hayvanların etkilerine henüz tam anlamıyla hâkim olurken, insanları genetik olarak değiştirmeyi derinlemesine araştırmak vakitsiz olacaktı. Bu düzeyde Kur'an-ı Kerim'de bulunan uyarı, dünyamızı ve kendimizi koruma duygusundan kaynaklanıyor olarak görülebilirdi.

Bu Kur'an-ı Kerim ayetlerinin, dengenin bozulmasından doğan zararların bir uyarısının ötesine geçmekte olduğu daha ötede tartışılabilir; bu ayetler, düşünsel sorumluluğa ve alçakgönüllülüğe yapılan bir çağrı olarak da görülebilirdi. Trans hümanizmin tüm felsefesi, insanüstü kahramanlık tutkusu, insan ırkının tanrısallaştırılması, güce ulaşma temeline dayandırılmaktadır. Bu, gelecekteki kendimize bir tapınmayı içermektedir. Buna ilaveten, sınırlı bir biyolojik organizmanın, evrenin cevherlerini kavrama ve onları irademize tabi tutma konusunda sınırsız fetih gerçekleştirebildiği akıl dışı temel bir varsayım bulunmaktadır. İnsanlık, bunu yapabilmeyi seçebilecek özgür iradeye aynı anda sahipken, dengeyi bozabilmenin doruklarına ulaşabilir. Avrupa romanları, Victor Frankenstein ve onun üzerinde çok fazla düşünülmeden oluşturulmuş bilimsel çabalarından, Icarus ve onun daha fazlası için bastırılmaz dürtüsüne kadar bu dengeyi bozan kurgu karakterlerle karmakarışıktır. Firavun ve Haman'ın Kur'an-ı Kerim'de bahsedilen hikâyesinde, üstünlüğe ulaşmak ve böbürlenme ve kendi kendini tanrısallaştırmaya kalkışmak üzere benzer bir dürtü görmekteyiz:

Firavun, “Ey seçkinler! Sizin için benden başka tanrı tanımıyorum. Ey Hâmân! Haydi benim için tuğla fırınına yak, bana bir kule yap. Belki oradan Mûsâ'nın tanrısını görürüm; ama kesinlikle onun bir yalancı olduğunu düşünüyorum” dedi [Kur'an-ı Kerim 28:38].

Hız. Musa ve Firavun'un hikâyesi, Kur'an-ı Kerim'deki en sık tekrarlanan hikâyelerden biridir. Firavun, gücünü kendi halkına sefalet çektirmek için kullanan, ayrımcılık yapan, hayal dünyasında yaşayan, güce tapan ve kendini beğenen en kötü hükümdar tipinin bir ilk örneğini temsil ediyor gibi görülebilir. Kur'an-ı Kerim'de firavun, gerçekten de birçok sınırı aşmıştı; bu nedenle Musa'ya “Firavun'a git, çünkü o sınırı çok aştı.” [Kur'an-ı Kerim 20:24] diye emredildi.

Bu belirli ihlal, İlahi Gücü fethetmek için onun hezeyanlı arzusundan doğmuş gibi görünmektedir; Firavun, belki de bir dereceye kadar narsistik dürtüsü dolayısıyla, “Ben sizin en yüce rabbinizim!” [Kur'an-ı Kerim 79:24] demişti. Bu nedenle, biz, bu despot hükümdarın kalbine ve zihnine anlayış kazandırmaktayız. Firavun, kendi dönemindeki zanaatkârları, kendisine sunulanın üzerinden güç kazanmak için kullanmaya çalıştı ve eski Mısırlılar usta inşaatçılardı. Burada, firavunun, marifetinden dolayı, Gök kubbeyi fethedebileceğine ve tanrısallığa kendisinin hükmedebildiğine inandığına dair yanlış bir inanış görüyoruz. İslami anlatıdaki Firavun'un kaderi iyi bilinmektedir ve kendi kendini tanrısallaştırma sanrısı peşinde koşanlara kesin bir ibret olarak hizmet etmektedir.

Alman filozof Friedrich Nietzsche, insanoğlunun kendi öz yeterliliğini, Allah'ın ölümünü ilan eden bir Übermensch (üst-insan) olarak kucaklamak zorunda olduğunu ünlü kahramanı Zaratrustra'nın ağzından açıkladı.⁴¹ Fakat Allah'tan gelen bir bağımsızlık ilanı, insanoğlunu güçlendirir mi ya da büyüklük ve fethetme arzuları için onu kendi sanrısız kovalamacasına tutsak eder mi? İnsanoğlu, karşılıklı işbirliği temelinde ve birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir araya gelmekte, bu suretle sosyal davranış kurallarını oluşturmaktadır. Belki insanlık tarihindeki en tehlikeli insanlar, kimseye ihtiyaç duymadıklarını düşünenler olmuştur.⁴² Firavun'un Kur'an-ı Kerim'deki hikâyesi bu dersin kilit bir hatırasını sunmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'deki bir başka ayet, trans hümanizmin olası tehlikelerine karşı daha kesin bir uyarı olarak şeytanın aşağıdaki sözleri ile tebliğ etmektedir;

“Allah şeytanı lânetlemiştir, o da ‘Kullarından belli bir pay alacağım, onları mutlaka saptıracağım, onları boş kuruntulara kaptıracağım, kesinlikle onlara emredeceğim de hayvanların kullaklarını yaracaklar, emredeceğim de Allah'ın yarattığını değiştirecekler...’

Ve ayet şöyle devam etmektedir:

“...Allah'ı bırakıp da şeytanı dost edinen kimse elbette apaçık bir ziyana düşmüş olur.” [Kur'an-ı Kerim 4:119]

Burada yaratılışın doğasına zarar verilmesine karşı uyarılmaktayız. Burada tartışılacak bir husus bulunmakta: trans hümanizm, yaratılışa zarar vermeyi mi yoksa yaratılışın düzeltilmesini mi temsil etmektedir? İslam âlimleri arasında, bir kusuru düzeltmek için kullanılan düzeltici işlemlerin ve protezlerin kullanımı genellikle, Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) savaşta burnu koptuktan sonra altından yapılmış bir burun edinmesi doğrultusunda yol gösterdiği bir sahabenin hikâyesinin anlatmasıyla teşvik edilmektedir.⁴³ Çağdaş âlimler, düzeltici lazer göz ameliyatı olmaya cevaz verilmesi konusunda olumlu karara varmışlardır.⁴⁴ Düzeltici işlemler ve trans hümanist işlemler arasındaki en önemli fark, amaçlarında yer alabilir; cerrahi işlemler, (biyolojik bir anormallik, yaralanma, sakatlık ya da hastalık nedeniyle) yanlış giden bir şeyi düzeltmeye çalışırken trans hümanizmin amacı, iyi hazırlanmamış bir yaratılış olarak görüleni, insan olarak doğduğumuzda bize verilenden daha fazlasını – daha uzun bir yaşam, daha duyuşsal algılar ve benzerleri – vererek iyileştirmektir. Onların başlangıç noktası, sağlıklı bir insanın bile, onlara verilmiş olanın sınırları içinde kapana kısılması ve trans hümanist uygulamanın daha fazlasını vermeyi teklif etmesiyle yakalamasıdır. GDolar örneğine geri dönersek, kişi, bunun iyileştirmek yerine zarara neden olabileceği kolaylıkla görebilir.

Bilimsel Müdahaleye Karşı Kişinin Cihadı

Trans hümanist dünya görüşünün anahtarı, insanoğlunu bilimsel müdahaleyle, psikoaktif maddeler aracılığıyla belleğini arttırarak ya da bir kişinin fiziksel ya da psikolojik öz yapısının istenmeyen bir yönünü toptan yok etmek için genleri düzelme yoluyla iyileştirme sürecidir. Alman filozof Jürgen Habermas, bu tür müdahalelerle ilgili yapılan birçok eleştiriyi konu etmişti. İnsanları araçsallaştırmaya karşı çıkmakta ve insanların nasıl “olması gerektiği” ve özerklik ihlalinin bileşkeleri üzerine öznel bir düşüncüyü dayatarak itiraz etmektedir. Eğer bir kişi, bir insanın tek bir yönünü iyileştirmeye ya da yükseltmeye çalışırsa, başka bir kişinin acı çekmesinin doğal olduğu görüşünü belirtmişti.⁴⁵ Şüphesiz, Habermas’ın özerkliğin ihlali ve insanoğlunun araçsallaştırılması hakkındaki fikirleri, İslami düşüncede kolayca bir yer bulabilirdi. İslam, özerkliğe güçlü bir vurgu yapmaktadır: “Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez (taşdığı, kendi günah yüküdür).” [Kur’an-ı Kerim 35:18] Kur’an-ı Kerim daha da ileriye gitmektedir: “Ey insanlar! Rabbinize saygısızlıktan sakının; hiçbir babanın evlâdından fayda göremeyeceği, evlâdın da babasından hiçbir yarar sağlayamayacağı bir günden korkun.” [Kur’an-ı Kerim 31:33] Müslümanlara kendi hareketlerinden sorumlu oldukları ve sorumlu tutuldukları, yapmış oldukları için Allah’a tek başlarına hesap verecekleri öğretilmektedir.

Bu araştırma alanı, trans hümanist müdahalelerin özgür iradeye karşı çalışabileceğinin altını çizmektedir. Özgür irade, kendisine, etrafındakiler ve bir bütün olarak topluma zararlı davranışlarda bulunmayı seçen bireylere kapı açan bir sorumluluktur. İslam, istenmeyen düşünceleri ve davranışları ortadan kaldırmaya kesinlikle karşı değildir; bunu yapmak için çabada bulunmak bir Müslüman olmanın temel yönlerinden biridir. Fakat İslam insana bunu, kişinin kendisine karşı verdiği bir mücadele (cihad) yoluyla yapmaya çağırmaktadır. Kötülük yapma potansiyeline sahip olmak, tamamen özgür bir iradeye sahip olmanın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu, trans hümanistin varsaydığı gibi, tasarımlarımızda bir kusur olarak görülmemekte; daha ziyade İslam bunu İlahi tasarımın ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir.

İnsani kusurlarımızın kabul edilmesi, aslında insanoğlu olarak güdülenme araçlarımıza doğuştan bağlı olabilir – bu dünyadaki rolümüzü oynuyoruz çünkü yerine getirmemiz gereken ihtiyaçlarımız, umutlarımız, hedeflerimiz ve arzularımız bulunmakta.

İnsanoğlunun hiç hareket etme ya da çaba sarf etme ihtiyacı duymadığı, endorfin kaynaklı zevkin sabit bir durumda kalması için beyinlerinin elektrokimyasal olarak uyarıldığı, bilinçli beslenme ya da atık çıkartma gereksinimi içinde olmamak için bedenleri teknolojik olarak donatılan, teknolojik açıdan çok yeterli olduğu ütöpik bir dünya hayal edin. Böyle bir durumda,

insanlar yaşamlarının tamamen değerden yoksun ya da amaçsız bulurlardı – niçin hiçbir nihai amaç ya da arayış, üstesinden gelmek için hiçbir engel, elde etmek için hiçbir arzu olmasın? İnsanoğlunun varoluşu için istenen son nokta gerçekten bu mu?

Nietzsche'nin zorluktan uzak, büyük amaçtan yoksun, kendi küçük dünyalarında hoşnut “pire gibi köklü” Son Adamları, mutluluğu bulmuş olduklarına inanmaktadır.⁴⁶ Leon Kass'in sözleri daha da iğneleyicidir, “Zafer anında Promethean adamı, memnun bir ineğe dönüşür”⁴⁷ Psikolojik bir bakış açısından gelen “akış” kavramını Mihaly Csikszentmihalyi popülerleştirdi; onun savı, insanların, yeterlilik düzeyleri içinde olan bir zorluğa kendilerini kaptırdıklarında en mutlu oldukları fikrinin merkezine oturdu.⁴⁸ Zorluk olmadan, bu asla mümkün olmazdı. Daha fazla anekdotal bir şekilde, bir engelin üstesinden gelmekle edinilen zevk ve değer şeffaf duygusunu anlatan bir bireyi işitmek yaygındır.

İslami konum, insanoğlunu daha sonra dünya gerçeklerine ve insanlığın durumuna meydan okuyan iyi bir durumda (“Biz insanı en güzel biçimde yaratmışızdır.” [Kur'an-ı Kerim 95:4]) dünyaya geldiğini görmek olarak tanımlanabilirdi; insanlığın bir kısmının “düşüş”üne sebep olan işte bu mücadeledir (“Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik.” [Kur'an-ı Kerim 95:5]). Vahiye açıklandığı gibi, bu, insanların başarılı olmasına imkân veren Allah'ın yol göstermesine bağlı kalmaktadır: “Ancak iman edip iyi dünya ve âhiret için yararlı işler yapanlar başka; onlar için kesintisiz bir ödül vardır.” [Kur'an-ı Kerim 95:5]; “Nefsini arındıran elbette kurtuluşa ermiştir. Onu arzularıyla baş başa bırakan da ziyan etmiştir.” [Kur'an-ı Kerim 91:9-10].

Bu, insan doğasını neyin oluşturduğu konusunda İslami dünya görüşü ve trans hümanist tarzı bir çekişmenin içine koymaktadır. İnsanın doğası ve yaratılışı, Bostrom'un yazdığı gibi “iyi hazırlanmamış” değildir; daha ziyade, insanlık ilahi amaç ile ilahi bir kaynaktan yaratılmaktadır. Öyleyse her insanoğluna düşen görev, biyoteknolojik müdahaleden ziyade içsel mücadele (cihad, nefis) yoluyla kendi iyilikleri için çabalamak ve bunu korumaktır. Bu mücadele, seçim olarak tanımlayabileceğimiz şeylerin daha sınırlı bir kapsamı içinde faaliyet gösteren diğer yaratılış biçimlerinin aksine, insanlığın özgür iradeye haiz eşsiz konumundan kaynaklanmaktadır. Müslümanlar, özgür iradenin bahşedilmesini ilahi sırlardan biri olarak görmektedirler. Melekler, Allah'a neden ahlaksızlığa düşecek bir tür yaratacağını sorduklarında, Allah onlara, “Şüphe yok ki, ben sizin bilmediklerinizi bilirim” buyurdu [Kur'an-ı Kerim 2:30]. Trans hümanizmin, insanlığın tecavüz, yalan ve hile gibi rahatsızlıklarını biyoteknolojik ya da genetik müdahale yoluyla toptan yok etme hedefini okurken, kişi bir yandan özgür iradeyi korurken bunun nasıl

yapılabileceğini sormalıdır. Bu konuda derinlemesine düşünmek zordur ve kişinin kendisini Huxley'in distopyasını düşünürken bulması zor değildir.

Eşitsizliğin Toptan Yok Edilmesi

Bostrom, trans hümanizmin, hareketin önemli hedeflerinden biri olarak trans hümanist teknolojiye eşit erişimi kaydedip, eşitsizliği toptan yok etmek için kullanılabileceğini ileri sürmektedir. Trans hümanistlerin sonra gelen endişesi, birçoğunun yeni teknolojilerle ilişkili kaçınılmaz eşitsizlik fikrinden doğmasıdır. Kişi bir bilimi, içinde geliştirilmekte olan bağlamdan ayıramaz. Bir toplumun daha geniş kapsamlı olarak hüküm süren dünya görüşüne bağlı önyargıları, içinde geliştirilmekte olan bilgi ve uygulama üzerine türetilmesi ve zihne sokulması muhtemeldir. İslam ve nanoteknoloji üzerine yazdığı yazılarda, Musa Furber, uluslar arasındaki nanoteknolojiye eşit olmayan bir erişimi, “nano bölünme”ye yol açmak olarak tanımlamaktadır.⁴⁹ Furber, aynı zamanda bu tür araştırmaların gittiği yönlerle ilgili endişelerden de bahsetmektedir. Bu nokta, araştırmamanın tıp camiası içinde gerçekleştiği yönde ortaya çıkan önyargıların etkilerine çoktan şahit olduğumuz için özellikle yerindedir; 1 milyardan fazla insanı etkileyen tropik hastalıklar hastaların çoğunluğunun maddi olanaklarının kısıtlı olmasından dolayı yeterince araştırılmamıştır. Bu, hastalığı ilaç şirketleri açısından, çalışma alanında önemli kararlar alanlar ve hastalığın etkilerinden muzdarip olanlar arasındaki psikolojik mesafe nedeniyle daha az baskıcı olmasının yanı sıra nispeten karsız hale getirmektedir.⁵⁰

Aldous Huxley bir keresinde şöyle yazmıştı: “Bilim, kendi içinde ahlaki açıdan tarafsızdır; uygulandıkça iyi ya da kötü hale gelir”⁵¹ Bugün toplumlarımız içinde var olan herhangi bir eşitsizliğin, doğal olarak herhangi yeni bilimsel ya da teknolojik gelişmeye uzanacağı muhtemel görünmektedir. Trans hümanist gelişmelerin, eşitsizliği toptan yok etmeye yardımcı olacağı öngörüsü, derinlemesine yanlış görünmektedir. Trans hümanist uygulamanın içinde neler olup bittiğini gözlemlemek, onun varlıklı kişilerin oyun alanı olduğunu açık bir biçimini gözler önüne sermektedir. Kriyojenik dondurma ve benzerleri gibi şeylerle ilgilenen laikler ve kadınlar, 20.000\$'lık bir büyüklüğü elden çıkartmak zorunda kalırlarken, 15,6 milyar dolarlık bir serveti idare eden Elon Musk gibi milyarder değillerse, çoğunlukla milyoner olan lider şahsiyetler, bu tür teknolojileri dünya nüfusunun çoğunluğu için ulaşılmaz kılmaktadırlar. Eşitsizliğin bir yok edici olması şöyle dursun, toplum içinde daha da yüksek eşitsizlik seviyelerine yol açan varlıklı kişiler için trans hümanizmin zengin bir şekilde gelişmekte olan araçları kapsayacağı muhtemel görünmektedir. Servetin belli çevreler içinde tutulması ve daha geniş bir toplum arasında dağıtılmamasına karşı Kur'an-ı Kerim uyarılmaktadır; Müslümanlara servetlerini

ihtiyacı olanlara dağıtmaları emredilmektedir, "...Böylece o mallar, içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir devlet olmaz ..." [Kur'an-ı Kerim 59:7].

Yaşamın Uzatılması ve Zenginleştirilmesi

Birçok trans hümanistin hedefleri arasında ölümsüzlük arayışı yer almaktadır. Sonsuz yaşama kavuşmak, Müslümanlar da dâhil olmak üzere dinine en çok bağlı imanlılar tarafından paylaşılan bir amaç olurken, bunu dünyada elde etmeye çalışmak Müslüman zihniyetine yabancısıdır. İslami anlatı açıktır: bu yaşam insan yolculuğunun bir parçasıdır ve başarıyı elde etmek onu uzatmayı gerektirmez, daha ziyade iyilik ve tövbe dolu bir hayat yaşamak ölüm yoluyla vücut bulmaktadır.

Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) sahabelerine şunları buyurmaktadır:

Sen dünyada bir garib veya bir yolcu gibi ol. Akşama erdin mi, sabahı bekleme, sabaha erdin mi akşamı bekleme. Sağlıklı olduğun sırada hastalık hali için hazırlık yap. Hayatta iken ölüm için hazırlık yap.⁵²

Bu yaşadığımız dünyanın resmini çizen bu tür hadisler ne mükemmel olmak anlamına gelmekte ne de Müslümanların dört elle sarılması gereken bir şey anlamına gelmektedir. Bu sadece, birçok trans hümanistin yaptığı gibi, öbür dünya kavramını denklemden çıkararak, daha uzun bir yaşam arayışını zahmete değer kılmak gibi görünmesidir.

Ancak İslam, bedeni inkâr eden bir din olarak görülmemelidir. Şeyh Abdal Hâkim Murad, trans hümanizm bağlamında bu noktanın altını çizmektedir; Hıristiyanlığın unsurları ve Budizm'in ardında yer alan bazı temel fikirler, bedeninkâr edilmesi etrafında dönerken İslam, bedeninkâr vermektedir ve sahibinin beden üzerinde bir sorumluluğu bulunmaktadır.⁵³ Günde en az birkaç kez temizlenmeli ve sadece helal (caiz olan) değil, aynı zamanda tayyib (iyi ve katkısız) olan gıdalarla da desteklenmelidir; bakımlı, parfümlü, temiz kıyafetlerle sarılmalıdır. Ölümden sonra bile, ruh bedenden ayrıldığında, vücut yıkanmakta, sarılmakta ve dua edilmektedir. Trans hümanist düşünceye karşı İslami muhalefet, bedeninkâr edilmesinden ya da bir bütün olarak bu yaşamdan kaynaklanmamaktadır. Müslümanlar, İslam, bedeni inkâr etmenin aşırılığı ile bedensel ölümsüzlük arayışı arasında iyi bir denge değiş tokuşu yaptığını inanmaktadırlar.

Trans hümanistler, yaşamları zenginleştirmeye giden yolda olduklarını iddia ederken, İslami tutum, anlam vermek yerine yaşamı uzatmaya odaklanan, organik olarak arındırmaktan ziyade zihnin yetilerini kabaca geliştirmeye odaklanan ve daha önce bize verilmiş duyulardan daha iyi faydalanmaktan ziyade bize daha fazla duyusal algı yolları sunmaya odaklanan ilgi merkezini

içi boş saymaktadır. Dr. Nazir Khan, İslami geleneğin içinde zaten var olan insan sınırlarının ötesine geçen bir tavrın varlığı için sağlam bir gerekçe açıklamaktadır. Bu terimin felsefi ve ideolojik yükünden dolayı kimse trans hümanizm terimini kullanmazken, bu yeteneklerin geliştirilmesi için trans hümanist hedeften tamamen farklı olmayan kişinin kalbi ve zihninin yanı sıra duyusal algılarının iyileştirilmesi ile ilgili olarak İslam içinde bir fikir bulunmaktadır. Khan, gelişmiş duyusal yeteneklerin düşmanının, bir gaflet (ghafla) halinde olmak olduğunu yazmaktadır. Büyük İslam âlimi Ibn Kayyim el Cevziyye'den (ö. 1350) şöyle aktarmaktadır, “Eğer gaflet birinin zamanının çoğunda hâkimse, onun kalbindeki donukluk o nispette büyür. Ve eğer kalb donuklaşırsa şeyleri olduğu gibi yansıtmaya son verir ...ve eğer donukluk, kalpte birikir ve kalbi tamamen karartır ve sarmalarsa, kalbin yansıtıcı vasfı ve algısı tamamen kaybolur... Kişinin kalbi ile vücudunun kalanı arasındaki bu bağlantı, İslami dünya görüşü içinde hep var olmakta, ancak laik yaklaşımlarla tamamen göz ardı ediliyor gibi görünmektedir. Khan bu düşünceler silsilesini daha da ileriye götürmek için Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) Yüce Allah'tan bahsettiği şu meşhur hadisi kullanmaktadır, “Kulum bana nafile ibadetlerle yaklaştıkça da onu severim, kulumu sevince duyduğu kulağı, gördüğü gözü olurum” (İmam-ı Nevevi 38). Ayrıca aşağıdaki hadisi yazan İmam Shawkani'ye (ö. 1250 HT) başvurmaktadır, “Allah kendi İlahi Nuru ile bir kulunun kabiliyetlerine yardım eder; öyle ki rehberlik yolları ferasetle muhakkak haline gelir ve dünyevi ayartmaların cazibesi ortadan kaybolur.” Burada, kişinin Yüce Allah'a olan teslimiyeti ve etrafındaki dünyayı ne kadar iyi algıladığı arasındaki bağlantı ile nitelenen İslami trans hümanizm olarak adlandırılabilir bir şey görmekteyiz.⁵⁴ Bir bireyin yeteneklerinin gelişebileceğini ileri sürse de, bu, laik trans hümanizm tarafından ileri sürülen farklı bir gelişme biçimidir ve bu farklılık iki dünya görüşü arasındaki ayrımı yansıtmaktadır. İslam'ın son aşaması, daha iyi bir âhirete ve manevi ve ahlaki açıdan daha aydınlanmış bir insana erişmektir ve böylece iyiliğin gerçekleşmesi için bir kolaylığa vesile olan “İslami trans hümanizm”, dünyayı olduğu gibi algılamak için daha iyi bir yer edinerek benliklerin gelişmesini beraberinde getirdi. Ateizmin son aşaması, bu yaşamın süresi ve keyfi açısından bir en üst düzeye çıkarmadır ve böylece bu trans hümanizm markası, bu dünyadaki insan deneyimini arttırmayı amaçlamaktadır.

Müzakere ve Sonuç

Hem İslami hem de laik trans hümanistler, insanoğlunu kusurlu bir varlık olarak görmektedirler. Müslümanlara Kur'an-ı Kerim'de bunun için İlahi bir sebep olduğu öğretilmektedir. İnsanoğlunun Allah tarafından mükemmel bir şekilde yaratıldığı görülürken, olumsuz düşünceler

ve davranışlara kendini kaptırmak insanların doğasıdır. Trans hümanistler aynı zamanda müdahaleye duydukları ihtiyacın kanıtı olarak insanlık haline işaret ederler. Bu noktada hemfikir olsalar da bunun ele alınması gerektiğini sezdikleri yollarda önemli farklılıklar bulunmaktadır. İslami görüşün merkezi, uyumsuz dürtülerin üstesinden gelmek, kişinin kendi üst benliğine karşı adil davranmak ve daha önemli bir şekilde, Yaratan tarafından buyrulmuş yaşam biçimini doğru bir şekilde yaşamak için kişinin kendi alt benliğine karşı verdiği mücadeledir. Trans hümanizmin hata yapma olasılığını ortadan kaldırmak için yaratılışımızı temelden değiştirilmesi düşüncesi, İslami düşünce içinde bir yer bulmamaktadır. Kişinin davranışını geliştirme sorumluluğu, doğrudan bireye aittir; nihayetinde kendi davranışlarından sorumlu olacak olan yine her bir bireyin kendisidir. Bununla ilgili olarak, trans hümanistler tarafından henüz cevapsız kalan kilit sorulardan biri, özgür iradede ödün vermeden kötülüğün giderilmesi için nasıl çaba gösterecekleridir. Özgür irade ve bireysel özerklik, İslami anlatının anahtarlarıdır. İnsanoğlunun hata yapması, bazı trans hümanistlerin inandığı gibi “iyi hazırlanmamış” bir yaratılışın sonucu olarak görülmemesi gerçeği, daha ziyade bireyin hatası ve daha az ölçüde bireyi barındıran toplumların hatası olabilir. Bu, Habermas gibi akademisyenlerin yazıları tarafından kanıtlandığı gibi, trans hümanizm ile sonuçlanması muhtemel olan özgür iradenin ihlali ile ilgili endişeleri dile getiren sadece Müslümanlar değildir.

“İslami bir trans hümanizm”i açık ve kesin ifade etmek mümkün mü? Bu olasılığı reddetmek basiretsizlik olacaktır. İslam âlimlerinin, bir bireyi “daha iyi” bir şekilde hareket etmeye yönlendirmek için genetik düzeyde bir müdahaleye cevaz vermesi ile ilgili sorularla mücadele etmeleri gerekmektedir; eğer trans hümanistler bir insanın genlerini değiştirme imkânı sunacaklarsa, böylece insanların yalan söyleme olasılıkları daha az olurdu, bu yasak olur muydu? Daha az tartışmalı olarak, bazı trans hümanist uygulamalar İslami biyomedikal bilimler içinde bir yer bulabilir. Hafızayı iyileştirme örneğini ele alırsak, böyle bir müdahale, beraberinde zarar getirmediği sürece iyi niyetli sayılabilir. Leon Kass gibi filozoflar ‘X’ yeteneğinin geliştirilmesinin muhtemelen yetenekte bir zayıflamaya neden olacağını var saymış,⁵⁵ nispeten bu iyi niyetli örneğin üstünde bile daha fazla düşünmeye ihtiyaç duyulduğuna dikkat çekmiştir. Bununla beraber örnek, bütün trans hümanist uygulamaların özgür irade ve tersine çevrilemez genetik değişimler gibi tartışmalı konulara değinmediğini vurgulamak üzere işe yaramaktadır.

Bir önceki soruyu biraz başka bir şekilde ifade ediyor ve soruyoruz; “İslami bir trans hümanizm var mı?”; birisi benzer bir şeyin zaten var olduğunu ileri sürebilir. Bununla birlikte bu, trans hümanizmin çağdaş laik dalından ayrı bir trans hümanizmdir. Trans hümanizme karşı

gerçekleşen modern hareket, bilimsel müdahale yoluyla duyuşsal algıyı geliştirmeyi amaçlar-ken, İşlami trans hümanizm, inananları zikirdeki artışı beraberine getiren takva yoluyla algıla-rını geliştirmeye ve arındırmaya çağırılmaktadır. Bir Müşlüman'ın trans hümanist hedefleri, laik bilimin ustalığından ziyade doğrudan Allah'a olan teslimiyetleriyle bağlantılıdır. Bu farklılık, İşlami bir trans hümanizm ile laik trans hümanizm arasındaki temel ayrımı temsil etmektedir.

1 Franklin, D. (2017). Ufuk Noktası: Görünmez bilgisayarın yükselişi. Guar-dian. [https://www.theguardian.com/technology/2017/jan/26/vanishing-point-rise-invi-sible-computer](https://www.theguardian.com/technology/2017/jan/26/vanishing-point-rise-invisi-ble-computer) adresinden alınmıştır.

2 Clarke, A. C. (1961). Geleceğe Dair Kesitler: Mümkün olan sınırlara içine doğru bir araş-tırma. Gateway Yayıncılık. Huntingdon.

3 Huxley, J. (1957). Yeni şarap için Yeni şişeler. Londra. Chatto ve Windus.

4 Bostrom, N. (2005). Trans hümanist Düşüncenin Tarihi. Evrim ve Teknoloji Dergisi, 14 (1), 1-25.

5 Sandars, N. K. (1972). çev. Gılgamış Destanı. Londra. Penguin.

6 Bostrom, N. (2005).

7 Noeri, G., Horkheimer, M., & Adorno, T. W. (2002). Aydınlanma Mantığı. Stanford Üniver-sitesi Basımı. California.

8 Bostrom, N. (2005).

9 Edgar, A. (2009). Genetik mühendisliğinin yorum bilgisel mücadelesi: Habermas ve trans hümanistler. Tıbbi Sağlık Felsefesi, 12(2), 157-67.

10 Bristow, W. (2010). Aydınlanma. Stanford Felsefe Ansiklopedisi. <https://plato.stan-ford.edu/entries/enlightenment/> adresinden alınmıştır.

11 a.e.

12 Bacon, F. (1624). Yeni Atlantis. Orijinal yayıncı bilinmiyor. Watchmaker Yayıncılık tara-ından basıldığından beri. Oregon.

13 Markie, P. (2017) Rasyonalizme Karşı Empirizm, Stanford Felsefe Ansiklopedisi. Edward N. Zalta (Basımı), <https://plato.stanford.edu/archives/fall2017/entries/rationalism-empiri-cism/> adresinden alınmıştır.

14 Hughes, J., J. (2012). Trans hümanizmin Siyaseti. *Zygon*, 47 (4), 757-776.

15 Haldane, J., B., S. (1923). *Daedalus; ya da Bilim ve Gelecek*. Heretik'e okunan bir makale, Cambridge, 4 Şubat 1923.

16 Bostrom, N. (2005).

17 Russell, B. (1924). *Icarus; ya da Bilimin Geleceği*. Londra. K. Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd.

18 Huxley, A. (1932). *Yeni Cesur Dünya*. Harper Kardeşler. New York.

19 Orwell, G. (1949). *1984, bir Roman*. New York. Harcourt.

20 Huxley, J. (1927). *Vahiy Olmaksızın Din*. Londra. E. Benn.

21 Bostrom, N. Transhümanist Değerler. 21. yüzyılda etik konularda basım. Frederick Adams (2003). Felsefi Belgelendirme Merkezi Basım., s. 4

22 a.e., s. 3

23 a.e., s. 3

24 a.e., s. 4

25 a.e., s. 7

26 <https://web.stanford.edu/class/ihum40/cave.pdf>

27 a.e., s. 8

28 Musa, F. (2008). Nanoteknolojinin Etik Boyutları. *Tabah Vakfı*, 6, 1-18.

29 Cox, D. (2013). Modafinil uzun vadede güvenli midir?. *Guardian*. <https://www.theguardian.com/education/mortarboard/2013/may/31/is-modafinil-safe-in-long-term> adresinden alınmıştır.

30 Hughes, J. J (2007). Gelişmiş Bir Gelecekte Metafizik, Acı, Erdem ve Üstünlük Üzerine Dini ve Trans hümanist Görüşlerin Uyumluluğu. *Etik ve Gelişen Teknolojiler Enstitüsü*.

31 Goldberg, S. (2009). Duvar hala duruyor mu? Trans hümanizm için kilise ve devlet ayrımı için Önergeler. *Georgetown Üniversitesi Hukuk Merkezi*.

32 Singler, B. (2017). Transhümanistlerin ve dinlerin dili neden bu kadar benzer? <https://aeon.co/essays/why-is-the-language-of-transhumanists-and-religion-so-similar> adresinden alınmıştır.

33 Ali, A. (2017). İslam Medeniyetinde Bilimsel Verimliliğin Yapısı: Oryentalistlerin Masalları. Yaqeen Enstitüsü. <https://yaqeeninstitute.org/en/asadullah/scientism/> adresinden alınmıştır.

34 Masud, I. (2015). Rahman Suresi'nin Tefsiri: Mekân Ekosistemi, Dünya ve İnsanoğlu Neden Dengesizdir. Sunnah Muakada. <https://sunnahmuakada.wordpress.com/2015/11/01/tafsir-surah-al-rahman-the-ecosystem-of-space-the-earth-and-why-mankind-is-imbalance/> adresinden alınmıştır.

35 Meah, J. (2016). İslami Etik Çevreye İlişkin Ne Söylemek Zorundadır? Seekers Hub. <http://seekershut.org/ans-blog/2016/11/30/islamic-ethics-say-relation-environment/> adresinden alınmıştır.

36 Entine, J. (2013). GDO'lu Gıdaları Yemek Neden Güvenli Ve Neden Çevresel Olarak Sürdürülebilir Olduğuna Dair 2000+ Sebep Forbes <https://www.forbes.com/sites/jonentine/2013/10/14/2000-reasons-why-gmos-are-safe-to-eat-and-environmentally-sustainable/amp/> adresinden alınmıştır.

37 Aris, A. & Leblanc. (2011). Anne ve Ceninlerin böcek ilaçlarına maruz kalması, Canada, Kanada Quebec Doğu İlçelerindeki genetiği değiştirilmiş gıdalarla bağlantılıdır. Üreme Teknolojisi, 31, 1-6.

38 Smith, J., M. (2013). Genetik Olarak İşlenmiş Gıdalar Patlayan Gluten Duyarlılığını Açıklayabilir mi? Sorumlu Teknoloji Enstitüsü.

39 Thongprakaisang, S., Thiantanawat, A., Rangkadilok, N., Suriyo, T., & Satayavivad, J. (2013). Glifosat, östrojen alıcıları yoluyla insan meme kanseri hücrelerini uyarır. Gıda ve Kimyasal Toksikoloji, 59, 129-136.

40 De Araujo, J. S.A., Delgado, I. F., & Paumgarten, F. J. R. (2016). Glifosat ve olumsuz gebelik sonuçları: Gözlemsel çalışmaların sistematik bir derlemesi. BMC Halk Sağlığı, 16, 472-484.

41 Adrian Del Caro. Nietzsche'nin Belagatının Dünya Temeli. (De Gruyter 2004). s. 349.

42 Örneğin, Sovyet Rusya, Maoist Çin ve Pol Pot'un Kızıl Kmerler ateist komünist rejimlerinin vahşetini gözden geçirin. İlgili tarihsel detayların bir kısmı Khan N.'da bulunabilir. 'Sonsuza dek Deneme - İslam ve Şiddet Suçlaması'

Yaqeen Enstitüsü 2016. <https://yaqeeninstitute.org/nazir-khan/forever-on-trial-islam-and-the-charge-of-violence/>

43 Sünen-i Tirmizi 1770. <https://sunnah.com/tirmidhi/24/54>

44 <http://www.islamweb.net/emainpage/index.php?page=showfatwa&Option=FatwaId&Id=119765>

45 Habermas, J. (2003). İnsan Doğasının Geleceği. Cambridge. Polity Basımı.

46 Nietzsche, F., & Kaufman, W. (1995). Böylece Zarathustra konuştu: Herkes ve hiç kimse için bir kitap. New York. Modern Kütüphane. s. 21

47 Kass, L. (2002). Yaşam, Özgürlük ve İtibar Savunması. San Francisco. Encounter Kitapçılık.

48 Csikszentmihalyi, M. (1990). Akış: Optimal Deneyim Psikolojisi. New York: Harper & Row.

49 Furber, M. (2008). Nanoteknolojinin etik boyutları. Tabah Vakfı, 6, 1-18

50 World Health Organization (WHO). (2017). İhmal Edilen Tropikal Hastalıklar. http://www.who.int/neglected_diseases/diseases/en/ adresinden alınmıştır.

51 Huxley, A. (1974). Metinler ve ÖnMetinler (Aldous Huxley'nin toplanan eserleri). Londra. Chatto & Windus

52 Sahih-i Buhari – 170.

53 Murad, A. H. (2010). Dünyadaki Rolümüz - Özel. <https://www.youtube.com/watch?v=bJGDbGcPm4> adresinden alınmıştır.

54 Khan, N. M. (2015). Zikir – Yanılsamadan Uyanma. Manevi Algı: Manevi Sorulara Akademik Cevaplar. <http://spiritualperception.org/dhikr-awakening-from-illusion/> adresinden alınmıştır.

55 Kass, L. (2003). Ageless Bodies, Happy Souls. The New Atlantis, 1, 9-28.